

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТИЗИМИДА О'ЙINLAR TEXNONOGIYASIDAN FOYDALANISH METODIKASINING AHAMIYATI VA ZARURIYATI

Zuparova Sanobar Sobitovna.

“Do'mboqcha” nomli 411-Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi

E-mail: raximova89dilrabo@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada o'yin texnologiyasining nazariy asoslari. Bugungi kunda ta'lim tizimida, jumladan, maktabgacha ta'lim tizimida ham yangi pedagogik texnologiyalar, interfaol usullardan keng foydalanilmoqda. Bu texnologiyalarning mazmun-mohiyatini, asosiy tamoyillarini, qonuniyatlarini, ulardan samarali foydalanish yo'llarini amaliyotchi-tarbiyachi va o'qituvchilarga yetkazib berish pedagogika fani oldida turgan dolzarb muammolardan biri ekanligi va buning yechimlari to'g'risida so'z boradi.

Kalit so'zlar: interfaol usullar, metod, pedagogik texnologiya, o'yin texnologiyasi, xotira, diqqat, tafakkurini rivojlantirish, matematik, biologik, ekologik, musiqali, texnikaviy, jismoniy tarbiyalovchi, iqtisodiy tejamkorlik va ishbilarmonlik.

Ta'lim texnologiyasi tushunchasi ta'lim maqsadiga erishish quroli, ya'ni oldindan loyihalashtirilgan ta'lim jarayonini yaxlit tizim asosida bosqichma-bosqich amaliyotga joriy etish va shu maqsadga erishishning metod, usul va vositalari tizimini, ta'lim jarayonini boshqarishni ifodalaydi. Pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi bola shaxsini rivojlantirish orqali ta'lim maqsadiga erishishni ta'minlashdan iborat. Pedagogik texnologiyaning tamoyillari quyidagilardir: kafolatlangan yakuniy natija, ta'limning samaradorligi, qaytuvchan aloqaning mavjudligi, ta'lim maqsadining aniq shakllanganligi. O'yin texnologiyasi ham o'yin metodidan o'zining aniq maqsadi, amalga oshirish kerak bo'lgan jarayonlarning mantiqiy ketma-ketligi va o'zaro bog'liqligi, oldindan belgilangan natijalarga erishish kafolati bilan farq qiladi. L.S. Vigodskiy o'yinni bolaning ichki ijtimoiy dunyosi, ijtimoiy buyurtmalarni o'zlashtirish vositasi sifatida ta'riflaydi.

Har qanday o'yin muayyan vazifalarni bajaradi:

- maftunkorlik;
- kommunikativlik;
- o'z imkoniyatlarini amalga oshirish;
- tashxis;
- o'yin ishtirokchilari o'rtasidagi muloqot;
- ijtimoiylashuvlik.

S.A. Shmakovning ta'kidlashicha, o'yinlar quyidagi to'rt asosiy xususiyatga ega:

- ❖ erkin rivojlantiruvchi faoliyat, ya'ni bola o'yinni o'zi tanlaydi, unda faol ishtirok etadi. Bunda birinchi navbatda, yakuniy natija emas, balki o'yin jarayoni muhim ahamiyatga ega;
- ❖ ijodiy xarakter, ya'ni o'yin jarayonida bolalar uchun ijod qilishga katta imkoniyatlar mavjud;
- ❖ emotsional ta'sir - bola o'yinda markaziy o'rin egallashni xohlaydi, g'olib bo'lishga intiladi, bu bolaning faolligini oshirishga yordam beradi;
- ❖ asosiy va qo'shimcha qoidalar o'yin mazmuni, uning mantiqiy ketma-ketligini belgilaydi.

O'yin strukturasi maqsad, rejalashtirish, maqsadga erishish, natijalarni tahlil qilish kabi komponentlar kiradi. O'yinning eng asosiy xususiyati uning ijodiylikidir. U o'zaro kurash, musobaqalashish, raqobat shaklida namoyon bo'ladi.

O'yin faoliyat sifatida maqsadni belgilab olish, rejalashtirish va amalga oshirish, natijalarni tahlil qilishni qamrab oladi va bunda shaxs subyekt sifatida o'z imkoniyatlarini to'la amalga oshiradi. O'yinli faoliyatni motivatsiyalash o'yin xarakterining musobaqalashish shartlari, shaxsning o'zini namoyon qila olishi, o'z imkoniyatlarini amalga oshirish ehtiyojlarini qondirishdan kelib chiqadi. Jarayon sifatida o'yin tuzilmasi (G.K. Selevko ta'biricha) quyidagilarni qamrab oladi:

- ❖ o'ynash uchun olingan rollar;
- ❖ bu rollarni ijro etish vositasi bo'lgan o'yin harakatlari;
- ❖ haqiqiy narsalarni shartlilarga almashtirish;
- ❖ o'yinda ishtirok etuvchilarning real o'zaro munosabatlari;
- ❖ o'yinda shartli ravishda yaratilgan sujet (mazmun).

Har qanday texnologiyada, jumladan, o'yin texnologiyalarida ham, o'quv maqsadi aniq belgilanishi zarur. Bu texnologiyaning asosiy negizidir. Maqsad to'g'ri qo'yilishi uchun tarbiyachi bolaga nimani o'rgatmoqchi bo'lganligini bilishi kerak. Bitta mashg'ulotda bitta maqsad qo'yilishi maqsadga muvofiq. Masalan, bolalarni 3 raqami bilan tanishtirish yoki yil fasllari haqida tushuncha berish va h.k.

O'yin texnologiyalari (ayniqsa, bog'cha bolalari uchun) rivojlantiruvchi maqsadlarni (bolaning idrok, xotira, diqqat, tafakkurini rivojlantirish) amalga oshirishi ham mumkin. Bunda o'yin jarayonida yakuniy natija muhimroq bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim tizimida pedagogik o'yinlarning shakllari va amalga oshirish metodlari. Pedagogik ijrochilik o'yinlarini bola uch yoshdan boshlab o'zlashtira boshlaydi. Shu yoshga kelib bola odamlar o'rtasidagi munosabatlar bilan tanisha boshlaydi, hodisalarning ichki va tashqi tomonlarini ajrata boshlaydi, o'zida ichki kechinmalarni seza boshlaydi. Ularga munosabat bildiradi. Maktabgacha yoshda bolalar o'yin faoliyatini o'zlashtira borib ijtimoiy qadrlil va ijtimoiy baholanuvchi faoliyatga tayyorlana boshlaydilar.

Мақтабгача та'лим тизимида қолланиладиган педагогик о'йинларнинг қуйдаги турлари мавжуд:

- Болалар қайфиятини қо'тарувчи.
- Ҳамкорликка қорловчи.
- Болаларни о'зликни намойон етишга қорловчи.
- Болаларда о'зига ишонч ҳиссини шакллантирувчи, жисмоний ва интеллектуал муаммоларни қо'қотишга қаратилган. Мақтабгача болалар хатти-ҳаракатидagi қекланишларни тавсифловчи (диагностика).
- Болалар шахси структурасига ижобий қорреқсиялар берувчи.
- Миллатлараро бағ'рикенгликни шакллантирувчи.

Болаларда ијтимоий, јамоавий муносабатларни шакллантирувчи о'йинлар.

Педагогик о'йинларни қуйдагича таѕнифлаш мумкин. Фаолият турларига қараб: ијтимоий интеллектуал, меҳнат, ијтимоий ва психологик о'йинлар.

Педагогик јарайонларнинг харақтерига қараб: та'лим-тарбијавий, ривожлантирувчи, ијодий, психотехник о'йинлар.

О'йинлар методларига қараб: предметли, сюжетли, бадий ролли, ҳодисаларни таѕаввур етувчи ва драмалаштирувчи о'йинлар.

Предметлар аѕосидagi о'йинлар: математик, биологик, экологик, муѕиқали, техникавий, жисмоний тарбијаловчи, иқтисодий тејамкорлик ва ишбилармонлик, тадбиркорликни ривожлантирувчи о'йинлар.

О'йин воѕиталари бо'йича: о'йин воѕиталари (қоптоқ, пирамида, куб ва бoшқ.) билан амалга ошириладиган о'йинлар ва о'йин воѕиталарисиз амалга ошириладиган о'йинлар хонтaxта уѕтida, хонada ва далада о'йналадиган о'йинлар, компьютер ва телевизор о'йинлари кabi техник воѕиталар.

Хулоса о'рnida айтиш қеракки, мақтабгача уoшdagi болалар о'йин фаолияти билан бирга та'лимиј машғ'улотларда ҳам иштирок етадилар. Мақтабгача тарбија уoши давриdagi та'лимиј машғ'улотнинг аѕосий маѕмунини болани атроф муhitdagi нарса ва ҳодисаларнинг аѕосий хуѕуѕиятлари билан таѕиштириш, оғ'закни нутқни луғ'ат бойлиги, товушларни то'ғ'ри талaffуз қилиш, грамматик тоmondan то'ғ'ри со'злашликка о'ргатиш, бог'ланишли нутқни шакллантиришдан иборат, элементар маvhум туѕhunchаларга ега бо'лиш, жисмоний тарбија, таѕвирий сан'ат, қирқиб уoпиштириш, раѕм, лой уoқи плаѕтилдан турли buyumлар уoѕаш, қурилиш материаллар билан ишлаш, муѕиқа ва бoшқа маѕмунdagi машғ'улотларга қаратилган бо'ladi, бу еса болани ақлий јihatдан мақтаб та'лиминини еғаллашга таууорлаш имконини беради. О'йиннинг бола тарбијасидagi аѕосий ролни болалар таѕкилотиси ҳайотини u билан бойитишни талаб етади. Шунинг учун ҳам о'йин болалар ҳайотининг кун тартибига доимиј қилиб киритилган. О'йинлар учун nonуѕhtaгача ва undan кейин, машғ'улотлардан со'ng, сауулардан со'ng, қечқурун ууға қетишдан олдин вақт ајратилadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak” O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi 2016-yil yakunlari va 2017-yil istiqbollari bag’ishlangan majlisidagi O’zbekiston Respublikasi Prezidenti nutqi. Xalq so’zi gazetasi 2017 yil
2. Sh.M.Mirziyoyev “Murojaatnoma” 2020 yil dekabr
3. “Maktabgacha ta’lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida.2018 yil 30 sentabr
4. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasini tasdiqlash to’g’risida” gi qarori. 2020 yil 8 may.
5. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “ Maktabgacha ta’lim va tarbiya to’g’risida gi qonuni. 2019 yil 16 dekabr.
6. O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “ Davlat maktabgacha ta’lim tizimi hodimlari mehnatiga haq to’lash tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida.”gi qarori.
7. Ilk qadam davlat o’quv dasturi 2018 yil.
8. O’zbekiston Respublikasining Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo’yiladigan davlat talablari 2018 yil 18 iyun.
9. Qodirova F., Tashpulatova Sh. “Bolalar bog’chasida metodik ishlar”–Toshkent.: Voris 2017 y.
10. Ezopova S.A. Maktabgacha ta'lim yoki katta maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash: innovatsiyalar va an'analar // Maktabgacha pedagogika. – 2007 yil №6.
11. F.Qodirova va boshqalar “Maktabgacha pedagogika” Toshkent 2019 yil
12. T.S. Usraanxodjayev, Sh.X. IsroUov, A.A. Pulatov, Sh.A. Pulatov “Milliy va harakatli o’yinlar” Toshkent «iqtisod-moliya» 2015 yil
13. Pedagogika fanidan izohli lug‘at. (Tuzuvchilar: J. Hasanboyev, X. To‘raqulov, O. Hasanboyeva, N. Usmonov).Toshkent , «Fan va texnologiyalar», 2009 yil
14. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining o'quv jarayonidagi pedagogik texnologiyalar / I.V. Rudenko. - Togliatti, 2006 yil.

[www. tersu.uz](http://www.tersu.uz)

[www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)

[www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)

[www. ziyonet. uz](http://www.ziyonet.uz)